

Jan Sobczak

Dzieje Rosji i Europy Wschodniej jako przedmiot zainteresowania placówek naukowych Olsztyna - stan aktualny i perspektywy

Komunikaty Mazursko-Warmińskie nr 1, 45-51

2002

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Jan Sobczak

Dzieje Rosji i Europy Wschodniej jako przedmiot zainteresowania placówek naukowych Olsztyna — stan aktualny i perspektywy*

Olsztyn jako stolica jedyne województwa w Polsce sąsiadującego bezpośrednio z Rosją, i to po raz pierwszy w dziejach naszego państwa nie od wschodu, ale od północy, jest szczególnie uprawniony i predystynowany do stałego zainteresowania badawczego tym krajem. W swoim wystąpieniu chcę się skupić na dwóch głównych wątkach: 1) badaniach historycznych oraz 2) badaniach literaturoznawczych i językoznawczych. Przy tym ograniczę się wyłącznie do najbardziej lakonicznych konstatacji, niezbędnych do uzyskania pełnego obrazu sytuacji i oceny stanu badań.

Olsztyńskie środowisko historyczne samo w sobie nie jest wielkie, jego zainteresowania badawcze skupiały się przez lata głównie na regionalistyce, historii Warmii i Mazur, także Pomorza. Poważniejsze zainteresowania Rosją i jej dziejami dopiero się zaczynają i pozostają wciąż — w mojej ocenie — więcej niż umiarkowane. Rosyjskie i radzieckie aspekty historyczne przewijają się w badaniach i publikacjach, także książkowych, wielu historyków. Polityka wojen polsko-rosyjskich jest silnie osadzona w badaniach i publikacjach dr. Norberta Kasparka, zwłaszcza w jego ostatniej monografii (rozprawie habilitacyjnej) *Powstańczy epilog. Żołnierze listopadowi w dniach klęski i internowania 1831—1832* (Olsztyn 2001) oraz prof. Stanisława Łańca *Partyzanci żelaznych dróg roku 1863. Kolejarze i drogi żelazne w powstaniu styczniowym* (Warszawa 1974) oraz *Konspiracja i czyn zbrojny kolejarzy w powstaniu styczniowym* (Olsztyn 1976), zaś stosunki polsko-rosyjskie z okresu wojen napoleońskich przedstawione są sugestywnie w wydanym cztery lata temu przez Norberta Kasparka pamiętniku żołnierskim Ignacego Lubowieckiego (Lublin 1997). Problematyki rosyjskiej w dużym stopniu dotyczy także publikacja zbiorowa pod red. N. Kasparka i prof. Andrzeja Staniszewskiego *Podróżujący Polacy w XIX i XX wieku* (Olsztyn 1996).

Sporo ukazało się także opracowań cząstkowych na temat stosunków polsko-rosyjskich czy też polsko-radzieckich, a nawet samego Związku Radzieckiego. Tę problematykę podnosiły np. publikacje prof. Henryka Cimka z okresu jego pracy w Olsztynie (Międzynarodówka Komunistyczna i Międzynarodówka Chłopska, stosunki radziecko-niemieckie i ich wpływ na tematykę ruchu komunistycznego, wpływ doświadczeń rosyjskich na stanowisko MK w kwestii agrarnej itp.). Ich podsumowaniem była książka *Komuniści — Polska — Stalin: 1918—1939* (Białystok 1990).

Martyrologia polskich zesłańców syberyjskich zaprezentowana została sugestywnie

* Zmieniona wersja referatu przedstawionego 22 listopada 2001 r. na sesji „Przyszłość humanistyki olsztyńskiej” zorganizowanej przez Towarzystwo Naukowe i Ośrodek Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego z okazji czterdziestolecia działalności Ośrodka Badań Naukowych im. W. Kętrzyńskiego w Olsztynie.

w takich edycjach wspomnieniowych Ośrodka Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie, jak Aurelii Raszkiewicz *Śladami ludzkich łez. Wspomnienia Sybiraczki* (Olsztyn 1993) i innych. Interesującą interpretację zesłańczo-syberyjskiej literatury pamiętnikarskiej Polaków zawiera odnosząca się wprawdzie tylko do XVIII w. książka Agaty Roćko *Pamiętniki polskich zesłańców na Syberię w XVIII wieku* (Olsztyn 2001).

Bardzo ważną inicjatywą była zorganizowana w październiku 1995 r. z inicjatywy prof. Tadeusza Kisielewskiego i dr. Norberta Kasparka sesja naukowa nt. „Czy Europa Środkowo-Wschodnia mogła się wybić na wolność”, której pokłosie ukazało się w roku następnym w postaci książkowej w Wydawnictwie Uczelnianym b. WSP.

Duży rezonans naukowy miały kolejne — w swym zamyśle coroczne — ogólnopolskie sesje naukowe organizowane z inicjatywy prof. Sławomira Kalembki i Norberta Kasparka na temat „Między irredentą a kolaboracją”. W wydanych materiałach z tych konferencji prezentowana jest bogato problematyka rosyjska. W pierwszej edycji z 1999 r. (*Między irredentą a kolaboracją. Postawy społeczeństwa polskiego wobec zaborców*) zamieszczone zostały następujące rozprawy pióra historyków olsztyńskich: Zbigniewa Anculewicz *Postawy dziennikarzy warszawskich wobec zaborcy w latach 1815—1915*, Urszuli Kalembki *Ogląd emigracyjny możliwości współpracy Polaków z Rosją w latach 1846—1862*, debiut magistranta Witolda Ludwikowskiego *Polscy generałowie w armiach zaborczych* oraz Jana Sobczaka *Próba polsko-rosyjskiego pojednania u schyłku XIX stulecia*. W drugiej edycji z 2001 r. (*Między irredentą a kolaboracją. Polacy w czas zaborów wobec obcych władz i systemów politycznych*) pomieszczono także cztery artykuły: Zbigniewa Anculewicz *Polska opinia publiczna wobec podróży Mikołaja II po Europie Zachodniej (sierpień—październik 1896 roku)*, Andrzeja Borkowskiego *Neoslawizm. Próba realizacji koncepcji polskiej »rozumnej ugody« i czeskiej »polityki pozytywnej« w latach 1908—1910*, Jana Sawickiego *Wokół odstąpienia pomnika Katarzyny II w Wilnie* i Marka Przeniosło *Postawy społeczeństwa Królestwa Polskiego wobec zaborcy rosyjskiego w latach 1914—1915*.

Pewne prace z zakresu interesującej mnie w tym referacie problematyki realizowane są także w Instytucie Nauk Politycznych i Społecznych UWM. Uwzględnić tu należy prace adiunktów tego Instytutu doktorów Selima Chazbijewicza o polskich Tatarach i miejscu islamu w kulturze rosyjskiej, Marka Melnyka o filozofii rosyjskiej i nie uwieńczone jeszcze publikacją badania Andrzeja Borkowskiego nad postrzeganiem Rosji przez czeskiego polityka panslawistę Karola Młynarza.

Ciekawe są wyniki badawcze dr Zoi Jaroszewicz-Pierśławcew z Zakładu Bibliotekoznawstwa na temat rosyjskich staroobrzędowców w Polsce.

Kilka lat temu w strukturze Instytutu Historii Wyższej Szkoły Pedagogicznej powstał odrębny Zakład Historii Europy Wschodniej (obecnie już Katedra). Założony przez prof. Stanisława Łańca, skupiał się jednak początkowo prawie wyłącznie na pracy dydaktycznej. Zbiorowe przedsięwzięcia badawcze i wydawnicze Katedry jako zespołu zaczęły się dopiero w 1996 r. i związane były z moim kierowaniem tą placówką. W 1998 r. ukazała się dobrze przyjęta przez środowisko historyczne praca zbiorowa pod moją redakcją *Rosja XIX i XX wieku. Studia i szkice* (Olsztyn 1998) z artykułami: Zbigniewa Anculewicz *Rosja i Rosjanie na łamach „Kurierza Warszawskiego” w latach 1821—1868*, Bogdana Czyżaka *Liberalizm Michała Katkowa*, Andrzeja Szmyta *Liceum Krzemienieckie a Uniwersytet św. Włodzimierza w Kijowie*, Waldemara Ziarka *Obraz Rosji w „Wiadomościach Polskich” po przemianach „odwilży” posewastopolskiej* i Jana Sobczaka *Władza „zwierzchnia” czy „nieograniczona”? Nowa redakcja Ustaw Zasadniczych z maja 1906 r.*

Ostatnim wyrazem owego zbiorowego wysiłku jest zorganizowana 15—16 listopada 2001 r. w Mragowie ogólnopolska, a nawet międzynarodowa (bo z udziałem dziekana i dwóch profesorów Wydziału Historycznego Uniwersytetu Kaliningradzkiego) dwudniowa konferencja naukowa na temat „Europa a Rosja (opinie, konflikty, współpraca)”. Z historyków olsztyńskich wystąpili na niej profesorowie Jan Sobczak „Antynomia Rosji i Europy w rosyjskiej myśli konserwatywnej, słowianofilskiej i panslawistycznej” i Henryk Stroński „Rosja wobec Kościoła rzymskokatolickiego na Ukrainie w XX wieku” oraz doktorzy Zbigniew Anculewicz „Obraz polityki zagranicznej Rosji w prasie polskiej po 1991 r.” i Roman Jurkowski „Rosja lat 1905—1907 w opiniach angielskiego tygodnika »The Economist«, zaś z politologów doktorzy Marek Melnyk „Wschodnie Kościoły katolickie a prawosławie w drugiej połowie XIX w.” i Selim Chazbijewicz „Europa — Rosja — islam”. Konferencja zgromadziła profesorów i doktorów — politologów, filozofów i religioznawców nie tylko z Olsztyna, ale i z głównych ośrodków uniwersyteckich kraju: Warszawy, Poznania, Torunia, Gdańska, Łodzi, Krakowa i najmłodszego Uniwersytetu Rzeszowskiego, w tym takie nazwiska, jak Władysław Andrzej Serczyk, Paweł Piotr Wieczorkiewicz, Antoni Czubiński, Zbigniew Opacki, Zbigniew Karpus i inni. Dobrze przyjęty przez wszystkich był fakt udziału w konferencji znanego polityka i wybitnego publicysty dr. Mieczysława F. Rakowskiego, który wystąpił z referatem „Michaił Gorbaczow — »pierestrojka« a Europa”. Za bardzo trafny uznany został przez to autorytatywne grono zarówno wybór tematu „Europa a Rosja”, przedstawienie go interdyscyplinarnie w aspektach historycznym, filozoficznym, literaturoznawczym i wyznaniowym, jak też wybór terminu jej zwołania w momencie, gdy świat obserwuje dokonujący się historyczny zwrot w stosunkach Wschód—Zachód, gdy ogłoszone przez prezydenta Władymira Putina przyłączenie się Rosji do koalicji antyterrorystycznej Zachód przyjął jako kardynalną reorientację polityki zagranicznej Moskwy, a nawet — z pewną publicystyczną przesadą — jako najbardziej radykalną zmianę orientacji w całej historii tego państwa — bardziej radykalną od tego, czego dokonali car Piotr I czy prezydent ZSRR Michaił Gorbaczow.

Określona i bodaj najważniejszą rolę w badaniach historycznych odgrywają najbardziej nośne dla dorobku historiograficznego monografie i książki. Z prac stricte historycznych mogę tu wspomnieć w zasadzie tylko o książkach dwóch autorów. Są to mianowicie — liczne, o różnej objętości i różnym charakterze, na temat Białorusi w dobie powstania styczniowego i w okresie poprzedzającym I wojną światową — publikacje dr. hab. Stanisława Łańca *Ziemie białoruskie w latach reformy agrarnej, manifestacji patriotycznych i konspiracji narodowej (1860—1862)* (Toruń 1988), *Białoruś w dobie kryzysu społeczno-gospodarczego (1900—1914)*, *Ziemie białoruskie w latach 1860—1900* (Olsztyn 1993) i *Białoruś w drugiej połowie XIX stulecia* (Olsztyn 1997). Pióra S. Łańca jest także kilka interesujących szkiców i esejów na temat ruchu narodowego Białorusinów, szkolnictwa, oświaty i kultury białoruskiej zamieszczonych w różnych pracach zbiorowych. Drugim przykładem monografii autorskich są dwie moje książki o Rosji — pierwsza w dwóch częściach biograficzna *Cesarz Mikołaj II. Młodość i pierwsze lata panowania 1868—1900*, cz. 1: *Młodość* i cz. 2: *Na tronie* (Olsztyn 1999) oraz wydana w roku obecnym *O Rosji nieco inaczej. Szkice i eseje z dziejów politycznych Rosji XVIII—XX wieku*. Podejmując jeden z najbardziej kontrowersyjnych tematów rosyjskiej historii z przełomu stuleci, prace te doczekały się już recenzji w takich czasopismach, jak „Nowe Książki”, „Przegląd Wschodni”, toruńskie „Zapiski Historyczne”, „Mazowieckie Studia Humanistyczne”.

W pracach zbiorowych wydawanych poza Olsztynem i w roczniku Instytutu Historii PAN

„Studia z dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej” ukazało się także kilka moich przeglądów historiograficznych i recenzji z dziejów Rosji oraz artykułów studyjnych na temat rosyjskiej polityki zagranicznej u schyłku XIX w. oraz postaci dwóch ostatnich carów Wszechrosji w polskiej literaturze pamiętnikarskiej. Wszystkie podejmują temat ważki naukowo — transformacji ustrojowej Rosji na przełomie XIX i XX w. W przygotowanej z inicjatywy naszego Instytutu oraz Katedry Stosunków Międzynarodowych UMK w Toruniu księdze pamiątkowej poświęconej jubileuszowi sześćdziesięcioletnia prof. Sławomira Kalembki pt. *W kraju i na wychodźstwie* (Toruń—Olsztyn 2001) zamieszczony został mój artykuł o polityce rosyjskiej wobec Finlandii u schyłku XIX w. i kilka innych przyczynków o tematyce rosyjskiej autorów pozaolsztyńskich.

Istotnym novum w problematyce badawczej Instytutu jest pojawienie się wątku również ukraińskiego. W obecnym roku akademickim Instytut wzbogacił się o specjalistę z dziejów Ukrainy. Został bowiem zatrudniony na stanowisku profesora UWM dr hab. Henryk Stroński, autor obszernej monografii *Represje stalinizmu wobec ludności polskiej na Ukrainie w latach 1929—1939* (Warszawa 1998) i wielu artykułów przyczynkarskich z tej tematyki.

Ciekawie zapowiada się monografia o formowaniu się społeczeństwa obywatelskiego w Rosji współczesnej w świetle prasy polskiej projektowana przez dr. Zbigniewa Anculewicza, do której chce on niebawem przystąpić.

Duże nadzieje Katedra Historii Europy Wschodniej wiąże z rozpoczętymi badaniami nowo przyjętych adiunktów — dr. Dariusza Radziwiłłowicza nad polskimi ugrupowaniami politycznymi i formacjami zbrojnymi w Rosji wschodniej i na Syberii w latach 1917—1921 i dr. Romana Jurkowskiego nad udziałem posłów polskich z Kresów północno-wschodnich w rosyjskiej Radzie Państwa w przededniu I wojny światowej. Dr Jurkowski jest autorem wielu przyczynków monograficznych o powiązaniach polsko-litewsko-rosyjskich na Kresach wschodnich Rzeczypospolitej, a przede wszystkim obszernej monografii wydanej staraniem redakcji „Przeglądu Wschodniego” — *Ziemiaństwo polskie z Kresów północno-wschodnich w okresie popowstaniowym (do 1904 roku). Działalność społeczno-gospodarcza* (Warszawa 2001).

Dzieje Rosji XIX i XX w. (a zatem i ZSRR) są przedmiotem mojego i dr. R. Jurkowskiego wykładu kursowego na kierunkach Historia i Stosunki międzynarodowe. Oprócz wykładu kursowego studenci wysłuchują ponadto sześćdziesięciogodzinne programu specjalizacji naukowej (wykłady i konwersatoria prowadzone przeze mnie oraz dr. Z. Anculewicza i Romana Jurkowskiego) obejmującej wybrane problemy rosyjskiej polityki zagranicznej („Rosja wśród mocarstw świata”), transformacji ustrojowej, kształtowania się społeczeństwa obywatelskiego w Rosji współczesnej, polityki niepodległych państw b. ZSRR — Ukrainy i Białorusi. W prowadzonym przeze mnie od kilku lat seminarium magisterskim na tematy rosyjskie powstało już ponad trzydzieści prac. Ze względu na niemożność kierowania magistrantów do archiwów rosyjskich czy też ukraińskich, w tematyce prac magisterskich podejmowane są przede wszystkim polskie aspekty dziejów Rosji, takie zwłaszcza kwestie, jak: postacie ostatnich carów i czołowych polityków rosyjskich (Witte, Stołypin, Sazonow i inni) w świetle polskiej literatury pamiętnikarskiej, biogramy generałów-gubernatorów warszawskich, wybrane problemy polityki wewnętrznej i zagranicznej Rosji, głównie carskiej, w polskiej publicystyce, relacjach pamiętnikarskich i literaturze naukowej, obrazu Rosji w konkretnym okresie historycznym w świetle prasy polskiej różnych nurtów ideologicznych, w tym także „Gazety Olsztyńskiej” Pieniężnych. Ostatnio dochodzą zagadnienia unitów,

organizacji społeczno-kulturalnych i problemów mniejszości litewskiej, białoruskiej i ukraińskiej w Polsce powojennej i współczesnej.

Ciekawą inicjatywą w zakresie gromadzenia dokumentacji, a także bieżącej informacji o sprawach rosyjskich jest opracowywany pod kierunkiem doc. dr. Edmunda Wojnowskiego i wydawany przez OBN przegląd wydarzeń, faktów i opinii pt. „Obwód Kaliningradzki”. Do tej pory ukazało się już około 80 numerów. Jest to cenne źródło opinii i poglądów panujących w społeczeństwie rosyjskim, jego stosunku do państw europejskich i Polski. Do tego dochodzą przedruki z wybranych gazet niemieckich i litewskich. Szkoda tylko, że jego nośność informacyjna i upowszechnianie periodyku jest ograniczone i w zbyt małym stopniu jest wykorzystywany np. przez studentów w pracach magisterskich itp.

Badania nad kulturą, literaturą i językiem rosyjskim wcześniej rozpoczął i ma już w tej dziedzinie wymierne osiągnięcia Instytut Słowiańszczyzny Wschodniej najpierw WSP a następnie UWM, należący dziś do czołowych ośrodków badawczych w skali ogólnokrajowej. Wysiłek Instytutu koncentruje się wokół problemu polsko-wschodniosłowiańskich i bałtosłowiańskich kontaktów kulturowych. Szczególne znaczenie mają organizowane raz na dwa lata konferencje naukowe nt. „Polsko-wschodniosłowiańskie powiązania kulturowe, literackie i językowe” z udziałem naukowców nie tylko z Polski, ale także z Rosji, Białorusi, Ukrainy, Łotwy, Estonii, Węgier, Niemiec, Austrii, Bułgarii, Słowacji, Wielkiej Brytanii i sporadycznie niektórych innych krajów. Materiały z tych konferencji są konsekwentnie publikowane.

Duże znaczenie miało przystąpienie w 1996 r. do wydania pod redakcją prof. Alberta Bartoszewicza periodyku naukowego „Acta Polono-Ruthenica”. Obecnie znajduje się w druku już tom siódmy tej cennej serii wydawniczej.

W swych badaniach naukowych Instytut nie ogranicza się tylko do relacji polsko-wschodniosłowiańskich. Nie mniejszą rolę nadaje się kontaktom kulturowym polsko-litewskim i szersze — bałto-słowiańskim. Innowacją dydaktyczną jest uruchomienie nowego kierunku studiów Ukrainistyki. Mówiąc nakrócej, Instytut, stworzony przez prof. Alberta Bartoszewicza, dziś kierowany przez prof. Walentego Piłata, wpisał się swoimi osiągnięciami na trwałe w ogólnopolski dorobek slawistyczny i zdobył uznanie międzynarodowych gremiów slawistycznych.

W dorobku naukowo-wydawniczym tego Instytutu największe znaczenie mają następujące monografie jego pracowników: prof. Bazylego Białokozowicza *Marian Zdziechowski i Lew Tołstoj* (Białystok 1995), *Mikołaj Janczuk (1859—1921). Podlaskie skrzyżowania tradycji słowiańskich* (Olsztyn 1996), prof. Walentego Piłata *Twórczość Aleksandra Wampilowa. Z zagadnień etyki* (Olsztyn 1986), *Współczesna dramaturgia rosyjska. Lata osiemdziesiąte* (Olsztyn 1995), Tadeusza Zienkiewicza *Polskie życie literackie w Kijowie w latach 1905—1918* (Olsztyn 1990) i *Polskie życie literackie w Mińsku w XIX i na początku XX wieku (do roku 1921)* (Olsztyn 1997), prof. Mieczysława Jackiewiczza *Literatura polska na Litwie XVI—XX wieku* (Olsztyn 1993), dr Ireny Rudziewicz *Russkije pisateli—emigranty w Polsce* (Sankt-Peterburg 1994), dr hab. Ewy Nikadem-Malinowskiej *Koncepcja czasu w twórczości Jurija Trifonowa* (Olsztyn 1995) i dr Iwony Obłąkowskiej-Galanciak *Gorzkie годы... Publicystyka i literacka działalność Dymitra Filosofowa na emigracji* (Olsztyn 2001). Pod redakcją W. Piłata ukazały się ponadto prace zbiorowe *W kręgu kultury białoruskiej* (Olsztyn 1994), *W kręgu kultury ukraińskiej* (Olsztyn 1995) oraz *W kręgu kultur bałtyckich* (Olsztyn 1998), wydano różne słowniki i poradniki, także z zakresu menedżerstwa i marketingu.

Oceniając olsztyńskie zainteresowania naukowe szeroko pojętą problematyką dziejów Rosji i jej kultury oraz problematyką innych krajów wschodnich, można stwierdzić znaczne zaangażowanie przede wszystkim badań literaturo- i językoznawczych. W dziedzinie zaś przedsięwzięć z zakresu nauk historycznych znajdujemy się dopiero na etapie wstępnym, aczkolwiek poprzez podjęcie tematyki rdzennie rosyjskiej dokonany został istotny krok naprzód. Olsztyn, choć pozostaje wciąż jeszcze poza czołowymi ośrodkami uniwersyteckimi, jednak już zaznaczył wyraziście swoje miejsce na mapie polskich wysiłków badawczych, co potwierdziła odbyta 16 listopada w Mrągowie pod przewodnictwem prof. Władysława Andrzeja Serczyka narada przedstawicieli katedr i zakładów historii Rosji i Europy Wschodniej. Nam — Olsztynowi — powierzono zbieranie danych z całego kraju w celu prowadzenia na bieżąco strony internetowej poświęconej polskim badaniom nad Rosją oraz informacjom o potencjale naukowym, stanie kadrowym i pracy bieżącej krajowych ośrodków badawczych.

Szersze perspektywy zarówno przed Instytutem Historii, a zwłaszcza przed jego Katedrą Historii Europy Wschodniej otworzyły się po utworzeniu Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego. Wśród kilkunastu głównych kierunków badań całego Uniwersytetu znalazło się bowiem „życie społeczno-polityczne, naukowe i kulturalne Rosji w XIX i XX wieku”. Jest to podstawa do dobrych rokowań na przyszłość, jeśli oczywiście towarzyszyć temu będzie aktywność nas samych — badaczy dziejów Rosji.

Naturalnym kierunkiem zainteresowania olsztyńskiego środowiska historycznego pozostaną bez wątpienia nadal dzieje Polski północnej i wschodniej, ze szczególnym uwzględnieniem historii Prus i ich relacji z Polską, dotyczące także w niektórych swych aspektach stosunków z Rosją i Związkiem Radzieckim, a także Rosją współczesną. Dużą rolę może tu odegrać nawiązanie bliższej współpracy — a podjęto pierwsze kroki w tym kierunku — z kaliningradzkim środowiskiem historycznym. Podejmowane są starania, by oprócz kontynuowanych już badań nad dziejami Białorusi i rozpoczętych nad dziejami Ukrainy, rozwinąć także podobne badania w odniesieniu do Litwy, a potem także Łotwy. Kontynuować i intensyfikować wypadaloby przy tym przede wszystkim badania głównego wątku czy też nurtu dziejów samej Rosji.

Wydaje się niezbędne powołanie w przyszłości w Olsztynie na zasadach społecznych Interdyscyplinarnego Instytutu Wschodu. Zwolniony od obciążeń dydaktycznych mógłby on koordynować interdyscyplinarne badania naukowe nad dziejami Rosji i Europy Wschodniej, a także szerzej pojętego Wschodu. Taki Instytut mógłby też przystąpić do wydawania specjalistycznego interdyscyplinarnego pisma, choćby rocznika. Samych historyków olsztyńskich nie stać na to, nie podołaliby, ale we współpracy z literaturoznawcami i politologami, a być może także filozofami UWM byłoby to realne. Inne ośrodki takie pisma wydają, np. Rzeszów „Polska i jej wschodni sąsiedzi” — wydawnictwo ciągłe pod red. prof. Andrzeja Andrusiewicza, Gdańsk — „Polacy i sąsiedzi — dystans i przenikanie kultur” — pod red. prof. Romana Wapińskiego, Lublin — „Prace Komisji Wschodnioeuropejskiej”, Warszawa co najmniej aż cztery: kwartalnik „Przegląd Wschodni”, periodyk „Polityka Wschodnia” wydawany przez Centrum Badań Wschodnich UW i dwa wydawnictwa ciągłe — wspomniane już „Studia z dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej” pod red. prof. Piotra Łossowskiego oraz „Almanach myśli rosyjskiej” — pod red. dr. Janusza Dobieszewskiego.

Podsumowując: dorobek publikacyjny naukowców olsztyńskich jest bardzo rozproszony i wyraża się w mocno zróżnicowanych formach: są to zarówno monografie, jak i przyczynki

oraz prace popularyzujące wiedzę historyczną, edycje źródeł i zestawienia bibliograficzne, opisy stanu badań, recenzje, polemiki i informacje naukowe. Istotnym novum jest możliwość publikacji cząstkowych wyników badawczych na łamach założonego pisma Instytutu Historii „Echa Przeszłości”. W dotychczas wydanych tomach sporadycznie pojawiają się przyczynki artykułowe (np. mój w tomie 1 *Tak zwana awantura bosforska 1896 roku i problem cieśnin w polityce zagranicznej Rosji*), recenzje książek o tematyce rosyjskiej oraz informacje o życiu naukowym olsztyńskich placówek zajmujących się Rosją. Stwierdzić zatem można: są wszelkie podstawy, by sądzić, iż przyszłość ożywi w Olsztynie badania rusycystyczne jeszcze bardziej.

Geschichte Russlands und Osteuropas als Gegenstand des Interesses der wissenschaftlichen Institute in Allenstein — aktueller Stand und Perspektive

Zusammenfassung

Der Verfasser stellt in seinem Aufsatz Forschungen zur Geschichte, Literatur und Sprache Russlands, der Ukraine sowie der Kultur dieser Länder dar, die von Allensteiner Historikern und Sprachwissenschaftlern durchgeführt wurden. Seine Ausführungen illustriert er mit konkreten Publikationen. Der Autor stellt die Forschungsergebnisse und Publikationen von drei Allensteiner Institutionen vor: zwei Universitätsinstitute — das Institut für Geschichte, internationale Beziehungen und osteuropäische Geschichte (der Lehrstuhl des Autors) sowie das Institut für Ostslawentum- und eine außeruniversitäre Forschungsstätte: das Wojciech Kętrzyński Zentrum für wissenschaftliche Forschung.

Eine ernste Beschäftigung mit Russland und seiner Geschichte steckt erst in den Anfängen und hat nach wie vor einen bescheidenen Umfang.

Der Verfasser hält die Literatur- und Sprachforschungen für am intensivsten. Da die Allensteiner Historiker erst am Anfang stehen, wurde durch die Aufnahme typisch russischer Themen ein weiter Schritt nach vorn gemacht. Die Annahme ist durchaus begründet, dass die russizistischen Forschungen in Allenstein in Zukunft eine Belebung erfahren werden.

Es scheint, dass die Gründung eines interdisziplinären wissenschaftlichen Instituts für Ostfragen, wie es das in einigen anderen Städten Polens, getragen von engagierten Bürgern, gibt, notwendig ist. Entbunden von der Lehrverpflichtung könnte es interdisziplinäre Forschungsarbeiten zur Geschichte Russlands und Osteuropas sowie des breiter verstandenen Ostens koordinieren.

Übersetzung Krzysztof Ruchniewicz